

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статті досліджується зміст психолого-педагогічної компетентності фахівця образотворчого мистецтва у вищій школі. Визначено напрями психолого-педагогічної підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва.

Ключові слова: психолого-педагогічна компетентність, підготовка, фахівець.

В статье исследуется содержание психолого-педагогической компетентности специалиста изобразительного искусства в высшей школе. Определены направления психолого-педагогической подготовки будущего учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: психолого-педагогическая компетентность, подготовка, специалист.

The article examines the content of psychologically-pedagogical competence specialist of the fine art in high school. Define directions psychologically-pedagogical training of the future teachers of fine art.

Key words: psychologically-pedagogical competence, training, specialist.

Постановка проблеми. Пріоритетною сферою у соціально-економічному, духовному та культурному розвитку нашої держави є освіта. На даному етапі розвитку суспільства освіта зазнає суттєвих змін під впливом таких суспільних процесів як глобалізація, демократизація та інтеграція. У зв'язку з цим, одним з шляхів поширення освітнього простору України слід вважати необхідність створення умов для підвищення якості професійної освіти.

Рівень розвитку освіти в Україні має значний вплив на мету та зміст формування професійної компетентності учителя образотворчого мистецтва у вищій школі.

Важливо зауважити, що в сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус вчителя, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня його професіоналізму. Показниками значущості професійної компетентності є зміни, що відбувалися в сфері суспільної свідомості в різні періоди історії. А саме, професійній компетентності й педагогічній культурі притаманні великі можливості розвитку та стабільності суспільства, оскільки вони є гарантом для вирішення проблемних питань, сприяють адаптації до нових умов, більш ефективному процесу соціалізації особистості тощо.

Зважаючи на значний інтерес науковців до проблеми професійної компетентності фахівців, визначено, що її сутність зводиться до змісту, який охоплює психологічні та педагогічні знання, вміння та навички. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив існування як широкого, так і більш вузького тлумачення поняття "компетентність". У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь зрілості людини, що припускає певний рівень психічного розвитку особистості (навченість і вихованість) та дозволяє їй успішно функціонувати в суспільстві. У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльній характеристикі, тобто міри включеності людини в діяльність, що передбачає ціннісне ставлення до останньої. Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері.

Різними авторами компетентність розглядається як адекватна орієнтація людини в різних галузях її діяльності: роботі, навчанні, культурі, політиці, здоров'ї, оточуючому середовищі, освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної компетентності фахівців досліджували ряд науковців М. Віленський, О. Гура, Н. Кузьміна, І. Решетень, В. Сластьонін та ін.

Професійна компетентність педагога у системі методичної роботи стала предметом вивчення науковців М. Кравцова, М. Поташника.

Дослідження в галузі педагогіки, теорії та методики навчання образотворчого мистецтва в системі художньої освіти розкриті в працях Т. Бакланової, І. Вітровій, Л. Єршової, В. Ігнатєва, Т. Комарової, В. Корешкова, В. Кузіна, М.М. Ростовцева, Л. Савенкової та ін., у яких освіта, виховання та розвиток професійних компетентностей особистості розглядається у цілісній системі художньої освіти та естетичного виховання.

Мета написання статті - теоретично обґрунтувати поняття «професійної компетентності» та їх важливість у процесі становлення майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Розкрити умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у системі вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Специфіка формування професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва передбачає оволодіння індивідуальною методикою, організацією навчання. В її основі лежить етичне та естетичне формування особистості. Одним з основних методів формування компетентного фахівця є використання специфічних засобів: пленеру (робота на природі); аудиторної практики (робота з композицією, формою, кольором, простором); відвідування культурно-історичних пам'яток.

Думки щодо формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва дуже різні. Це питання дискусійного характеру та має суттєве підґрунтя. Поняття компетентного фахівця – інтегроване за природою, тому що містить низку однорідних чи близьких умінь і знань, що належать до широких сфер діяльності. Формування компетентності дає змогу розвивати емоційно-почуттєву сферу, художні здібності і мислення, здатність до самовираження та спілкування. Зважаючи на це, слід зауважити, що формування професійної компетентності повинно складатися з таких компонентів як узагальнені художньо-педагогічні знання і уміння та навички, що закріплені у пізнавальній діяльності в процесі засвоєння фахових дисциплін.

У складі компетентності існує тісний взаємозв'язок між поняттям «компетентний» та «компетенція», що відображається у дослідженнях багатьох науковців.

Поняття «компетентний» (походить від лат. *compeete*) – домагаюся, підходжу, і означає знання й досвід у тій або іншій галузі, визначається як знаючий, обізнаний, авторитетний у будь-якій галузі фахівець, що володіє компетентністю, «що має право на основі своїх знань або повноважень робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь» [1].

В свою чергу «компетенція» (лат. *competentia* – належність за правом) – 1) коло повноважень будь-якого органу або посадової особи; 2) коло питань, у яких дані особи володіють пізнанням і досвідом [1]. У цьому розумінні компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок і способів діяльності), котрі задаються стосовно певного кола предметів і процесів, та необхідні для якісної продуктивної діяльності [1]. Тоді як компетентність (лат. *competens* – здібний) – 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, котрі дозволяють судити про будь-що [1].

Професійна компетентність майбутнього вчителя – це взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загально педагогічної, психологічної, професійно-етичної, дидактичної, художньої та методичної підготовки, сформованість сучасного стилю науково-педагогічного, творчого мислення, готовність до професійної самоосвіти. Професійна компетентність проявляється у професійній активності майбутнього учителя, яка дозволяє характеризувати його як суб'єкта педагогічної, художньої діяльності та спілкування. Досягнення особистістю професійної компетентності відбувається все його свідоме життя.

Професійні компетенції не можна звести до загальної, або педагогічної освіти. Освіта в області творчих спеціальностей має свою специфіку. Існували довгий час у педогогічній системі тенденції до універсалізації та уніфікації освітнього процесу, і професійна підготовка часто

будувалась за єдиними зразками. Вирішення проблеми становлення професійної компетентності викладача образотворчого мистецтва, з одного боку, передбачає підвищення загального професійного рівня, викладацької компетентності, з іншого – вдосконалення специфіки навчання образотворчого мистецтва.

Одним з основних умов безперервного становлення професійної компетентності вчителя є творча самореалізація, удосконалення власної професійної, методичної культури, художнього смаку, що найсприятливішим чином вплине на особистості вихованців, їх самовизначення.

Аналіз праць дає змогу стверджувати, що методична компетентність є обов'язковим компонентом професійної компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, зміст якої складають: володіння різними методами навчання, методичні прийоми, підвищення рівня загально дидактичні, художні та методичної підготовки майбутнього учителя до організації навчально-виховного процесу. Методична компетентність спрямована на формування професійної педагогічної та художньої культури майбутнього учителя, покликана задовольняти потреби в постійному підвищенні фахового рівня в системі методичної роботи, носить безперервний характер та тісно пов'язана з повсякденною художньою діяльністю.

Подальше продовження досліджень за означеним напрямком вбачаємо в розширенні кола тем з проблеми методичної компетентності, спрямованого на пошук структури методичної компетентності учителів образотворчого мистецтва.

Висновки. Отже, для здійснення підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва необхідна розробка її методології, теорії та практики з обов'язковим включенням технічних, технологічних та людинознавчих знань в сфері педагогіки, психології та біології. Професійна компетентність учителя образотворчого мистецтва – це творчий підхід до виконуваної роботи, розвинене просторове мислення, уміння володіти різноманітними художніми техніками, постійне самовдосконалення та професійна грамотність.

Таким чином, сучасна система підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищій школі повинна бути спрямована на забезпечення підготовки фахівців за всіма вищевказаними аспектами, виходячи з яких очевидними стають означені напрямки формування професійної компетентності. Тому, важливо розробити ефективну технологію формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва та створити спеціальні умови для гармонійного розвитку, становлення особистості педагога.

Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Сучасне навчання, і мистецьке, зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, програмах, підручниках.

Нові реалії вимагають змін до методологічних засад вивчення предмета, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів.

Враховуючи незаперечну цінність існуючих здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених, практиків, слід зазначити, що проблема формування професійної компетентності вчителя образотворчого мистецтва в системі вищої педагогічної освіти залишається однією з актуальних проблем сьогодення і передбачає вирішення низки завдань щодо організації й змісту навчання. У зв'язку з цим є необхідність визначення та обґрунтування основних напрямків діяльності системи вищої педагогічної освіти з урахуванням рівня розвитку творчого потенціалу конкретного педагога, індивідуальних здібностей і можливостей фахівця, його професійного досвіду, потреб масової педагогічної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв І. Б. Теоретико-методологічні аспекти формування змісту курсу «Проф. педагогіка»: системний підхід / І. Б. Васильєв // Професійна освіта : теорія і практика. – 2000. – № 1–2 (11–12). – С. 71–74.

2. Виленський М. Я. Соціальна активність учителя: сутність, структура, критерії, процес формування / М. Я. Виленський, П. І. Ключник // Теорія і практика фізическої культури. – 1990. – № 12. – С. 29–31, 35.
3. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Кузьміна Н. В. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
4. Коновець С.В. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва: методичний посібник для студентів / С.В. Коновець. – Рівне, 2002. – 17 с.
5. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лукьянова // Педагогика. – 2001. – № 10. – С. 56–61.
6. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–86.
7. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога : учеб. пособие / Л. М. Митина, Г. В. Митин, О. А. Анисимова. – М. : ИЦ «Академия», 2005. – 368 с. – Библиогр. : с. 342–361.
8. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи : навчальний посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І.Юрченко. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
9. Стрельников В.Ю. Професійна компетентність вчителя / В.Ю. Стрельников // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи : [збірник статей / за ред. С. В. Крисюка]. – К., 1992. – С. 44–45.
10. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали конференції. – К., 2003. – Т. 3. – С. 136–145.
11. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителя мистецьких дисциплін: теорія і технологія: монографія/ В.Ф. Орлов; [за ред. І.Я. Зазюн]. – К. : Наукова думка, 2003.- 262 с.
12. Фоміна М. В. Особистісно орієнтований підхід у проектуванні змісту освіти / М. В. Фоміна // Педагогіка і психологія професійної освіти.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Данилюк Оксана – аспірант кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 15.12.2012 р.